

روزگار

پنجشنبه ۲۱ تیر ۱۴۰۳
شماره ۴۱۸۳

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

پنجشنبه ۲۱ تیر ۱۴۰۳
شماره ۴۱۸۳

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

روزگار **سری جدید «حسینیه معلی» روی عزاداری اقوام ایرانی متمرکز شده است**
صداوسیما از یک جایی به بعد تصمیم گرفت از نگاه غالب و سنتی که در تولید برنامه‌های مناسبتی داشته، فاصله بگیرد. به‌طور طبیعی مسیری که در حال طی کردن آن است بدون خطا نیست و نقدهایی هم به آن وارد می‌شود. عمده انتقادات هم از جانب کارشناسان و دلسوزان فرهنگ و معارف اسلامی است. طی سه سال اخیر برنامه‌ای به نام «حسینیه معلی» در پنج فصل پخش شده که با همین رویکرد نوگرایی در ساخت برنامه‌های مناسبتی تولید شده است و خیلی‌روز تبدیل به یکی از جدی‌ترین برنامه‌های صداوسیما شد. این برنامه طرفداران و مخالفان سرسختی هم دارد. حسینیه معلی به اعتبار مسیر و هدفی که انتخاب کرده و با همین اختلاف نظرهاست که در کانون توجهات قرار گرفته است. فعالان حاضر در این حسینیه تلویزیونی در طراحی برنامه شیوه‌ای را در پیش گرفتند که به لحاظ رویکردی ذیل یک ایده محوری قرار می‌گیرد؛ اینکه در حسینیه معلی به روی همه مردم باز است و قرار است آیین تمام‌نمای آیین‌ها و مناسک حسینی باشد. سعید ستودگان، تهیه‌کننده حسینیه معلی درباره اینکه چنین رویکردی را انتخاب کرده‌اند گفته است: «خود امام حسین (ع) برای همه مردم دنیاست، امام حسین (ع) فقط امام حسین ایرانی‌ها یا عراقی‌ها

سری جدید «حسینیه معلی» روی عزاداری اقوام ایرانی متمرکز شده است

نیست. امام حسین برای همه است و ما هم فقط اینجا کارگری می‌کنیم که بتوانیم رضایت صاحب اصلی حسینیه رایبه دست بیاوریم.» چنین رویکردی از دل واقعیت حاضر و موجود در دستگاه تعظیم شاعران حسینی (ع) استخراج می‌شود و اتفاقاً یکی از نقاط قوت فصل‌های محرمی برنامه حسینیه معلی تأکید بر همین دیدگاه است. یکی دیگر از مواردی که در تیزراژ این برنامه هم مشهود است و به قالب هیات‌ها و حسینیه‌ها نزدیک است خدمت بدون نام و نشان در تولید حسینیه معلی است. گویا شیوه جدیدی از تولید حول و حوش این برنامه شکل گرفته که فقط با معادلات تولید یک برنامه با نام و یاد حسین (ع)، امکان‌پذیر است.

ظاهراً حسینیه معلی برای پیدا کردن سوره، کار سختی ندارد و کافی است به دل جغرافیای حسینی بزند و آیین‌های عاشورایی را به استودیوی برنامه بیاورد. آنچه کار را سخت می‌کند تبدیل این حقیقت تاریخی به صورتی از تصویر، رنگ و نور است که تا اینجا کار از پس آن برآمده است. سازندگان این برنامه می‌توانند این شیوه‌ای که در پیش گرفتند را در سطح عمومی و فراتر از استودیوی برنامه به دل شهرها و نقاط مختلف ایران ببرند و سطوح تعاملی با مخاطب را از این چیزی که هست، گسترده‌تر کنند. تحقق چنین هدفی دور از دسترس نیست چون به لحاظ مفهومی با موضوعی سروکار دارند که به امر ملی نزدیک است و در عین حال زبانی جهانی دارد.

سعید ستودگان، تهیه‌کننده حسینیه معلی:

تا ۲۰ سال آینده هم به تکرار نمی‌افتیم

محرم سال ۱۴۰۰، نقطه شروع «حسینیه معلی» بود و از همان آغاز به خاطر شگفتی و نوآوری که در اجرای یک برنامه معارفی به وجود آورده بود، خیلی‌روز توانست جای خود را در دل مخاطب باز کرد. با گذشت سه سال، این روزها، فصل ن‌ششم حسینیه معلی از تلویزیون پخش می‌شود. این فصل «حسینیه معلی»، به نسبت فصل‌های محرمی قبلی، تأکید و تمرکز بیشتری بر نمایش آیین‌ها و مناسک اقوام ایرانی دارد. با سعید ستودگان تهیه‌کننده این برنامه، درباره «حسینیه معلی» و کلان‌ایده‌ای که برای این پروژه تلویزیونی درنظر گرفتند، به گفت‌وگو نشستیم. متن این گفت‌وگو را در ادامه بخوانید.

■ ■ ■

عده‌ای از نقدکنندگان، فصل اول «حسینیه معلی» را رقیب فصل‌های بعد این برنامه می‌دانند و در بخشی از نقد‌هایشان می‌خوانیم که این برنامه به تکرار افتاده است. شما با این موضوع موافق هستید و اینکه این برنامه قرار است تا کجا ادامه پیدا کند؟

در سال پیش که فصل اول «حسینیه معلی» را شروع کردیم یک هدف کلی داشتیم و آن هم اینکه ویژه‌برنامه‌ای در ایام دهه اول محرم ساخته شود و به میراث عزاداری در سراسر دنیا بپردازد.

پیش از این، چنین برنامه‌ای ساخته نشده بود و ما هم تجربه اول‌مان بود. با توجه به برنامه‌ریزی‌هایی که داشتیم هیچ تقصی در کار نبود، با این حال تجربه بازخورد گرفتن از مخاطب را نداشتیم. فصل اول که پخش شد بازخوردها خیلی خوب بود. ما برنامه را در دو بخش در نظر گرفته بودیم؛ اول حضور آیین‌ها از شهرهای مختلف و دیگری محوریت مداحی کردن برای حضرت سیدالشهدا (ع).

از فصل اول استقبال خوبی شد و ما به نقاط قوتی که داشتیم توجه کردیم و آن را در محرم ۱۴۰۲ تقویت کردیم. سعی کردیم ضعف‌ها برطرف شود تا جایی که «حسینیه معلی» در محرم سال ۱۴۰۲ پرریننده‌ترین برنامه تلویزیون و پرریننده‌ترین برنامه معارفی تاریخ صداوسیما شد.

در سال ۱۴۰۳ هم همین کار را کردیم و در عین حال به نوآوری‌هایی که پیش از این در معلی سال ۱۴۰۲ شکل گرفته بود، توجه داشتیم. برای آنهایی که از تکرار صحبت می‌کنند باید بگویم در ایران آنقدر آیین‌هایی مذهبی بکر و ناب درباره عزاداری سیدالشهدا وجود دارد که از لحاظ محتوایی تا ۲۰ سال آینده هم برنامه به تکرار نمی‌افتد.

در سال ۱۴۰۲ آیین‌ها را داشتیم که شلوغ بودند. مثل آیین ۱۱۰ نفری که مربوط به شاهرودی هابود. مردم از این برنامه استقبال کردند و دوست داشتند آیین عزاداری در شهرهای دیگر رایبینند و ما این را تقویت کردیم و «حسینیه معلی» بزرگ‌تر شد. در نمایش آیین‌هایی که در برنامه امسال داریم حداقل نفرات، بین ۸۰ تا ۹۰ نفر است. حتی اجراهایی داشتیم که به ۱۵۰ نفر و حتی ۴۰۰ نفر می‌رسید. کسانی که از شهر خودشان و روستای خودشان تشریف آورده و اجرای برنامه می‌کنند. از آن طرف استقبال مردم به قدری زیاد بود که اگرچه ما در سال ۱۴۰۰ حدود ۲۵۰ نفر میهمان در برنامه داشتیم اما حال‌ها شب حدود ۱۲۰۰ نفر میهمان در استودیو حضور دارند. ما از فصل‌های گذشته‌مان نقاط ضعف و قوت‌مان را آنالیز می‌کنیم و براساس آن برنامه‌ریزی‌های جدید را چید‌ه‌ایم.

عزاداری‌هایی که دسته‌جمعی هستند، در این فصل از معلی بیشتر به چشم می‌آید. شما در آنالیزهایتان نسبت به فصل اول معلی تا به حال به این نکته رسیده‌اید که شیوه برگزاری آیین‌ها را به سمت جمعی شدن ببرید یا عامل دیگری در این تصمیم موثر بوده است؟

محرم ۱۴۰۱ مرکز تحقیقات صداوسیما یک نظرسنجی انجام داد که در مورد برنامه‌های تلویزیونی غالباً انجام نمی‌شود و در اکثر موارد برای برنامه‌های نمایشی انجام می‌شود. این نظرسنجی پیگیری می‌کرد که برنامه‌ها چه اثری روی مخاطب گذاشته‌اند. این نظرسنجی اولین بار برای برنامه حسینیه معلی انجام شد و نتایج حیرت‌انگیزی برای خود کارشناسان مرکز تحقیقات صداوسیما در پی داشت. براساس این نظرسنجی، مشخص شد که نمایش آیین‌های مذهبی در حسینیه معلی، تأثیر ویژه‌ای روی مخاطبان داشته است و مطابق بازخوردهایی که گرفتیم، تصمیم بر این شد که آیین‌های مذهبی که مربوط به مردم و مناطق مختلف کشور است را بیشتر کنیم.

طبیعتاً تفاوت برنامه‌های مختلف تلویزیونی با سوره‌های آنها مشخص می‌شود و شما در حرف‌هایتان گفتید ما به قدری سوره داریم که می‌توانیم تا ۲۰ سال آینده هم برنامه‌ای نو بسازیم. آیا در ابتدای راه ساخت حسینیه معلی فکر می‌کردید که با این تعداد سوره مواجه شوید؟

تیم‌های سردرپی‌ری ما از ماه شعبان سرکشی به روستاها و شهرستان‌های مختلف را شروع کردند تا با آیین‌های مختلف عزاداری آشنا شوند اما واقعبینش این است که خودمان فکرش را نمی‌کردیم که تا این اندازه ذخایر عظیم و غنی در باب سوگاری حضرت سیدالشهدا داشته باشیم. بچه‌های ما به یک روستای درواز مرکز استان با جمعیت ۲۹۰ نفری مراجعه کردند و آیین‌های حیرت‌انگیزی در باب عزاداری محرم مشاهده کردند. بعد از اینکه به روستایی در ۲۰ کیلومتری آن رفتند، با آیین‌هایی به‌کلی متفاوت و غنی در مورد قیام عاشورا روبه‌رو شدند. واقعا ما هرچقدر برای دستیابی بیشتر به این آیین‌ها تلاش می‌کنیم حیرت‌زده‌تر می‌شویم.

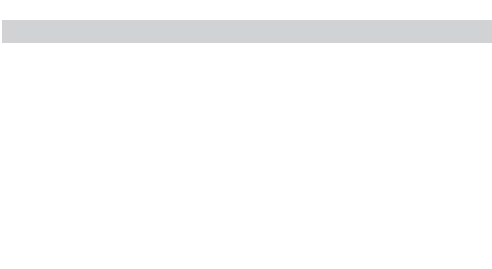
در مصاحبه‌ی سال قبل گفته بودید که اهالی حسینیه معلی معتقدند که امام حسین (ع)

و آیین سوگاری اش متعلق به همه است و در حسینیه معلی به روی همه باز است.

آیا هم‌چنان با همین نگاه و نقشه راه برنامه‌ها پیش می‌برید؟

بله، ما از شمالی‌ترین شهرها و روستاها تا جنوبی‌ترین نقاط در کشور باگوشی‌های گوناگون و اقوام مختلف به حب امام حسین (ع) و اهل بیت واقفیم و در این زمینه با هم هم‌راستا هستیم.

که در گونه نمایشی تهیه می‌شدند. نشان دادن تئاترهای آیینی یا برنامه‌های ترکیبی اوج تفاوتی بودند که یک تهیه‌کننده برای ارائه یک برنامه متفاوت در مناسبت‌هایش نهاد می‌داد. اما برنامه حسینیه معلی نتیجه‌تکامل هیچ‌کدام از این گونه‌ها نیست، بلکه ریشه آن را باید در تلاش تلویزیون برای نشان دادن شور و حال مجالس مداحی در سال‌های قبل دانست. تلاشی که با محبویت برنامه‌های استعدادیابی نظیر عصر جدید ترکیب شده است. بنا به یک رسم قدیمی شده، مجالس نوحه عمدتاً در سالن‌هایی تاریک و با ایجاد فضایی راحت برای عزاداری مومنان برگزار می‌شود اما انعکاس مجالس مداحی در رسانه ملی برای مداحان سرشناس کم‌کم رنگ‌وبوی تلویزیونی گرفت و بسیاری از این مجالس در قالب تلویزیون و البته در زمان اجرای زنده، شبیه اجرای کنسرت‌های بزرگ که طرفداران پرشور آن تا بیخ استیج را پر کرده‌اند، شده است و به نظر می‌رسد مدیران و تهیه‌کنندگان برنامه‌های مذهبی از این دست، به کمک برگزارکنندگان مجالس مداحی اسم‌دار، تغییراتی را در این‌گونه مجالس برای فرارگرفتن در قالب‌های تلویزیونی اعمال کرده‌اند. تغییراتی که در نحوه سینه‌زنی، گروه‌های هم‌سرایي، نورپردازی و شکل و شمایل صحنه و… مشهود است. این تغییرات البته مطابق میل بسیاری از اهالی‌روشنه نیست و هنوز بسیاری از سینه‌سوختگان عزای حسینی شرکت در مجالس بی‌ریا و سنده به سبک قدیمی را ترجیح می‌دهند. مجالسی

محتوا و فرم اصلی خودش فاصله بگیرد و دچار تغییر شود. اما در رابطه با ارائه و بازنمایی آن در تلویزیون مسائلی را با دوستان در میان می‌گذاریم. به‌عنوان مثال برای پخش تلویزیونی، زمان نیز باید محاسبه شود چون وقت ما و مخاطب محدود است و طبیعتاً تمام مناسک را نمی‌توانیم پخش کنیم و جذابیت‌های رسانه‌ای هم برای به نمایش گذاشتن آیین‌ها اهمیت دارد. عزیزان هم با لطفی که نسبت به ما دارند این ملاحظات را با بزرگواری می‌پذیرند و به اجرای برنامه می‌پردازند.

می‌شود گفت که یک حالت نمایشی به خود می‌گیرند؟

منظورم از اجرا و نمایش این نیست که آنچه می‌بینیم از سر خلوص حاضران نباشد. اما معمولاً به خاطر فرارگرفتن در قالب تلویزیون ملاحظات را باید در نظر بگیرید که زواید تصویری حذف شوند و یک نمایش شسته‌رفته به خود بگیرد.

اسم نمایش را به هیچ‌وجه نمی‌توان روی آن گذاشت. اما من با یک مثال منظوم را روشن می‌کنم. شما در ایام اربعین که به کربلا و حرم سیدالشهدا (ع) مشرف می‌شوید، می‌بینید که هر شب دسته‌های مختلفی از شهرها و نقاط مختلف عراق و ایران وارد حرم می‌شوند و هر کدام به زبان و رسوم خودشان به ادای ادب می‌پردازند. ملاقاتی اقوام از شهر خودشان به حرم امام حسین می‌آیند، آیا می‌شود گفت که چون اینها از شهر خودشان خارج شدند، آنجا در داخل حرم، اجرای نمایش می‌کنند؟ نه آنها در حرم هم عزاداری می‌کنند منتها با آیین و رسوم خودشان. مراسم شاخصین گویان تبریز که در انتهای اما صفر و در شهر مشهد برپا می‌شود درحقیقت مراسمی متعلق به تبریزی‌هاست اما در مشهد و به روش خودشان اجرا می‌کنند. پس چون نمی‌شود اسم آن را نمایش گذاشت، می‌توان گفت که اینها در مشهد هم با همان آیین و مرام خودشان روزه می‌خوانند. در حسینیه معلی هم همین است. ما اجراها را کارگردانی نمی‌کنیم. مثلاً فرض کنید گروهی که قرار است با آیین خودشان بیاید ما هم حین اجرای‌شان کات بدهیم و به آنها بگویم که این‌گونه بگو یا این‌گونه حرکت کن. خیر این‌طور نیست! اینجا حسینیه است و همه به این واسطه، گرد هم جمع شدند. بگذارد خاطره‌ای هم در این رابطه بگویم. ما تمام قسمت‌های حسینیه معلی را قبل از محرم ضبط می‌کنیم. خدا حفظ کند آقای طاهری و همه ذاکرانی که در این فصل معلی در کنار ما حضور دارند. آقای طاهری وقتی آقای طاهری به جمع ما اضافه شدند، بعد از ضبط قسمت اول و دوم به ما گفتند که انگار ما در وسط دهه محرم و وسط هیاتیم و انگار که ما شب سوم را ضبط می‌کنیم، یعنی اینقدر حال و هوای حسینیه معلی متناسب با سوگواری و ایام عزاداری است. مثلاً وقتی شام غریبان را ضبط می‌کردیم، آقای طاهری به ما گفته بود حسن خستگی شام غریبان دریدن من است. اینها را گفتیم که بگویم که اصلا ما به دنبال نمایش و قلب حقیقت نیستیم. ما دنبال این نیستیم که بخواهیم یک حس مصنوعی در مخاطب القا شود. در حسینیه معلی روزه‌مان را می‌گیریم و حضرت سیدالشهدا هم به برنامه عنایت دارند و این حس و حال در وسط برنامه جاری و ساری بود و امیدوارم در حین پخش این حس به مخاطبان منتقل شود.

این واقعتی است که کارگردانی برای اجراهایی که تعداد زیادی شرکت‌کننده حضور دارد، متفاوت و البته سخت‌تر است. در این فصل از حسینیه معلی چگونه به چنین فرمی از کارگردانی رسیدید؟

به‌شخصه از طریق صفحات برنامه در فضای مجازی بازخورد زیادی گرفتم و بعضی‌ها هم بودند که می‌گفتند در شب‌های محرم به هر دلیلی نتوانستیم به هیات برویم و این حسینیه معلی تبدیل شده به روزه‌های شب‌های محرم‌شان. وقتی چنین بازخوردهایی را می‌دیدیم این حس مسئولیت داشتن در قبال کسی که وقتش را در اختیار ما قرار داده و ما هم باید روزه شب‌های محرم‌شان را بخوانیم بیشتر می‌شد. درست است که ما دو فصل در سال این برنامه را تولید می‌کنیم اما اصلاً تعطیلی نداریم. یعنی بلافاصله که از ساخت و پخش هر فصل فارغ می‌شویم، سعی می‌کنیم که نقاط قوت و ضعف خودمان را آنالیز کنیم و هر جایی که نیاز به تقویت دارد را ترمیم و تقویت می‌کنیم. در این فصل از معلی هم این نکته را لحاظ کردیم. بعید می‌دانم در تولید برنامه‌های تلویزیونی چنین حجمی از پیش‌بینی فنی لحاظ شود. در حسینیه معلی با ۱۶ دوربین، برنامه‌ها و لحظات را ضبط می‌کنیم. تصاویر هر ۱۶ دوربین سر میز تدوین می‌آید. با دقت تصاویر بررسی و بازیابی می‌شود تا تصویر و لحظات از دیدرس و تدوین‌جا نماند. تمام تلاش خود را کردیم که در بحث تصویری، صداگذار، نورپرداز و تدوین در بالاترین سطح برنامه سازی کار را پیش ببریم.

در این فصل هم شاهد تغییراتی در تیم ذاکرین حسینیه معلی بودیم. انتخاب و تغییر این ذاکرین بر چه مبنایی است؟

این نکته‌ای که گفتید مختص این فصل نیست و از فصل اول، ذاکران و مداحان تغییر کردند. ظرفیت مداحان اهل بیت در کشور ما پرخیر و برکت است و الحمدلله دست ما برای دعوت از افراد باز است. ما متناسب با هدف‌گذاری که برای هر فصل داریم از ذاکرین اهل بیت دعوت می‌کنیم. ان‌شاء الله در سال‌های آینده اگر عمری بود و حسینیه معلی را قرار بود بسازیم از همه بزرگوارانی که حضور داشتند و کسانی هم که نیامدند دعوت خواهیم کرد. اینجا حسینیه است و درش به روی همه باز است.

برای ایام صا هر برنامه‌ای دارید؟

«حسینیه معلی» مختص به دو فصل در سال است؛ یکی ایام دهه اول ماه محرم و دیگری ویژه ایام شعبانیه.

و نکته پایانی.

یک نکته پایانی هم بگویم. پارسل وقتی حسینیه معلی برای سال دوم پخش شد مخاطبانی هم از خارج کشور داشت و بازخوردهای خوبی دیدیم. به‌خاطر همین استقبال بود که تصمیم گرفتیم این فصل از حسینیه معلی را به زبان‌های دیگری همچون عربی، انگلیسی، اردو و ترکی ترجمه کنیم که از شبکه‌های مختلف و در سطح بین‌المللی پخش می‌شوند.

شده و در ارائه مطالب، شکل اجرای افراد، نسبت متنورها با اجراکنندگان، نقش مجری، دکور برنامه و… دستخوش تحولاتی شده که به نظر می‌رسد از یک‌سو تلاش برای جذاب‌تر کردن برنامه و از سوی دیگر تلاش برای سازگارتر کردن برنامه با مضامین دینی و جلب رضایت گروه بزرگ‌تری از مخاطبان مذهبی در حال انجام است. اضافه شدن واعظ و روحانی به برنامه و نیز مدنظر قراردادن آیین‌های مختلف مذهبی در نقاط مختلف کشور از این دست تغییرات جالب به حساب می‌آید. اما سوال بزرگ همواره برجاست: آیا چنین برنامه‌ای در شأن امور مذهبی است و وهن معانی بلند دینی و معنوی محسوب نمی‌شود؟ حقیقت ما چرا این است که نویسنده صلاحیت اظهارنظر قطعی در این خصوص را ندارد و اگرچه به عنوان منش شخصی مخاطب این برنامه نیست و همچون یک مذهبی بسیار سنتی موافق این مقداری پروایی در مجالس نوین مداحی و برنامه‌های تلویزیونی از این دست نیست، اما شکی نیست که گروه بسیار بزرگی از مخاطبان مذهبی از نمایش چنین برنامه‌ای لذت و بالاتر از آن فیض معنوی می‌برند و این کار قضاوت را بسیار سخت می‌کند. به‌خصوص که سپهر رسانه‌ای در دسترس افراد جامعه که مخاطبان مذهبی هم مستثنی نیستند، مملو از محتواهای بسیار متنوع و عموماً خلاف امور دینی است و شاید حضور چنین محتواهایی، ممانی باشد برای جویندگان حقیقت عالم و الله اعلم.